

- / А. Лейпхарт. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 287 с.
4. *Lafontaine O.* Fortschritt und Solidarität [Text] / O. Lafontaine. – Bonn : Reinbek Verlag, 2008. – 228 s.
 5. *Rode K.* Geschichte der europäischen Rechtsphilosophie / K. Rode. – Dusseldorf/Köln : Bachem, 2004. – 320 s.
 6. Сучасна політична філософія: антологія : перекл. з англ. / упоряд. Я. Кіш. – К. : Основи, 1998. – 576 с.
 7. *Шапиро И.* Демократия и гражданское общество / И. Шапиро // “Полис” (“Политические исследования”). – М., 1992. – № 4. – С. 177-190.

Берега В. О. Поняття демократії та демократизації суспільства в сучасному політологічному дискусії.

Сьогодні людство намагається подолати суперечності та конфлікти минулого століття на принципах демократії як найбільш ефективного та перспективного механізму розвитку. Україна, як і світ в цілому, сьогодні трансформуються в контексті демократических перетворень. Цей вибір стосується організації виробництва та споживання, політичного життя та культури, духовного розвитку та суспільної моралі. Підвладна процесу демократизації та політична соціалізація особистості. В демократическому суспільстві, яке розвиває Україна, політична соціалізація повинна бути явищем відкритим, вільним, тобто демократическим. Тому демократизацію політичної соціалізації особистості слід розглядати як одну з головних тенденцій розвитку сучасного українського суспільства.

Ключові слова: *людина, політика, культура, демократія, громадянське суспільство, політична соціалізація.*

Bereza V. O. Concept of democracy to democratization of society in modern political discourse.

Today humanity tries to overcome contradictions and conflicts of past century on principles of democracy as the most effective and perspective mechanism of development. Ukraine, as well as world, on the whole, is today transformed in the context of democratic transformations. This choice touches organization of production and consumption, political life and culture, spiritual development and public moral. Subject to the process of democratization and political socialization of personality. In democratic society which develops Ukraine, political socialization must be the opened phenomenon, that is democratic. Therefore democratization of political socialization of personality it follows to examine as one of main progress of modern Ukrainian society trends.

Keywords: *human, policy, culture, democracy, civil society, political socialization.*

УДК 371(477)

Бойко С. М.

**ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ**

У статті звернено увагу на важливість дослідження філософських основ національної системи виховання на сучасному етапі, зокрема на проблему етнізації виховання. Запропоновано огляд наукової літератури, яка розкриває потребу в пошуку нової моделі розвитку України, моделі, яка працювала б, по-перше, на Україну як світову геополітичну реальність, причому провідну у багатьох відношеннях, і, по-друге, на Україну, яка б найвищим інтересом мала б мати інтереси власних громадян, незважаючи на те, де вони є: чи в межах України, чи за її межами.

Ключові слова: *виховання, національне виховання, система національного виховання, етнізація виховання, національні концепції виховання, традиції, звичаї, культура, цінності, народ, держава, геополітична реальність світу.*

Постановка проблеми. Досвід розвитку національної теорії і практики переконливо свідчить про те, що в кожного народу, етносу історично склалася власна національна

система виховання й освіти.

На сучасному етапі державного й духовного відродження України зароджуються нові національні концепції вітчизняної освіти і виховання, які, враховуючи культурно-історичний досвід свого та інших народів, спрямовані не лише на виведення справи навчання і виховання з глибокої кризи, в якій вона нині перебуває, але й на докорінне реформування її, піднесення до вищих світових стандартів. Концептуальне осмислення провідних проблем національної освіти і виховання переконує в тому, що демократизація, гуманізація і гуманітаризація їх неможливі без відродження вітчизняних культурно-історичних, народно-педагогічних, народознавчих виховних традицій.

Національна система освіти і виховання має забезпечити в найближчому майбутньому вихід молодій незалежній українській державі на світовий рівень. У цьому контексті для нинішньої України дуже важливим є показати не лише те, що вона була творцем і носієм класичних, європейських цивілізаційних цінностей, але й те, що вона є і, сподіваємося, буде творцем новітніх цивілізаційних цінностей. Якщо врахувати ту обставину, що різні культури розвиваються з різними історичними темпами, то, зрозуміло, що українська цивілізація не завжди була форпостом і лідером світової культури, але, як це не здається дивним, не завжди вона набагато і відставала. Це можна простежити і на феноменах права, літератури, книгодрукування, демократичних устроїв, писемності, статусу людини тощо.

Інакше кажучи, нам нині треба постійно нагадувати світові, що ми були і є не лише геополітичною реальністю світу, яка була включена у європейську і загалом світову цивілізацію, але вона була і є творцем цієї цивілізації. Так, ми знаємо, що свої інтелектуальні та інші ресурси і потенції (природні, матеріальні, духовні), інколи зі своєї волі, інколи – з примусу, а інколи – мимовільно віддавала іншим державам. Але ж не є секретом те, що надбання таких мислителів як Сковорода, Пулюй, Архипенко, Сікорський, Тимошенко, Мечніков, Патон і багатьох інших людей, які походять з України, стали вагомим надбанням світової культури і науки, а отже, цивілізаційним надбанням.

У даному випадку мова йде про народ у широкому розумінні цього слова, тобто про всіх людей, які вважають Україну своєю батьківщиною, а в політичному контексті – про громадян України, які вважають її своєю державою.

Національне виховання найбільш відповідає потребам відродження України. Воно однаково стосується як українців, так і представників інших народів, що проживають в Україні. Саме принцип етнізації виховного процесу і передбачає надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної національної гідності. І через пізнання власної історико-культурної спадщини допомагає пізнати глибинність взаємозв'язків кожного з них з українською нацією, її державою, переконатися, що саме українська незалежна, суверенна держава охороняє національні права всіх її громадян.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз фахової літератури дозволяє нам стверджувати, що філософські основи національного виховання достатньо широко висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних учених. Проте, окрему увагу зосередимо на проблемі етнізації виховання, яку розглядали в своїх роботах Ф. Дістервег, О. Духнович, Я. Коменський, Й. Песталоцці, Г. Сковорода, К. Ушинський, І. Франко та інші. До проблеми етнізації сучасної освіти звертаються А. Тойнбі, Е. Мейлер, Н. Данилевський, Ю. Яковець.

На початку ХХ століття Л. Гурлітт, Ф. Гансберга, Г. Шаррельман в поняття

“полікультурної освіти” включали знання етнічної і світової культури, що сприяють розвитку загальнолюдської свідомості та утвердження ідей про єдиний світ. В Україні полікультурна освіта є частиною національної, про це свідчать положення, які є в Національній доктрині розвитку освіти: “Виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу” [1].

Проблеми етнізації сучасного освітнього процесу ґрунтовно досліджувались в США в зв'язку з потребою вивчення проблем конфронтації різних расових та етнічних груп. Ці дослідження носили переважно описовий характер. Еволюція теорії міжкультурного спілкування продемонструвала надзвичайну комплексність феномену людського спілкування взагалі і значні відмінності в стандартах, цінностях, уявленнях і навіть моделях мислення і поведінки, властивих представникам різних культур [2, с. 435].

Про діалог культур, єдність загальнолюдського й національного аспектів у навчально-виховному процесі писали М. Бахтін, В. Біблер, О. Потєбня, Р. Скульський, Й. Сележан та інші. Національну культуру як синтетичну форму суспільної свідомості й засіб виховання майбутнього покоління досліджували Б. Грінченко, Г. Ващенко, Г. Волков, В. Мосіяшенко, Л. Паламарчук, Ю. Руденко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші.

Метою статті є висвітлення важливості дослідження філософських основ національної системи виховання, серед яких особливу увагу звернено на проблему етнізації сучасного виховного процесу в Україні та на необхідність створення нової моделі розвитку української держави.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що в основі виховання будь-якого народу лежить природна потреба у самозбереженні, самовдосконаленні, самоствердженні, шляхом розбудови власної держави. Через це будь-яке виховання завжди має бути національним.

Як стверджує О. Вишневський, “історична можливість нашого народу розбудувати власну державу (що стало можливим після розпаду Радянського Союзу) зумовлює потребу глибинної перебудови системи виховання у напрямку створення саме національного виховання. Воно повинно бути глибоко пройняте національним духом – не від почуття ненависті і ворожості щодо сусідів, а від любові до рідної землі” [3, с. 277].

Нині, коли Україна має вийти на нормальні індекси людського розвитку, і коли вона має стати шанованим членом міжнародного співтовариства, їй треба, насамперед, забути той політичний спадок, який їй нав'язували, і вирватися вперед, як це зробила наприклад, після Другої світової війни, Японія, яка практично однозначно відмовилася від застарілих власних технологій, своєї архаїчної індустрії і стала суперіндустріальною країною, орієнтуючись на світові здобутки. Але, водночас, вона не поставила хрест на своїй культурі, на своїх традиціях. Оце, очевидно, та модель, яка гідна пошанування.

На сьогоднішній день у світовому освітньому просторі виникає і широко обговорюється нова система цінностей і цілей освіти та виховання, а саме: перед системою освіти ставляться завдання відродження культурного потенціалу кожного етносу та збереження його за допомогою системи освіти і виховання, орієнтації змісту освіти на збереження і розвиток етнічних традицій в процесі навчально-виховної діяльності закладів освіти.

В Україні, за дослідженнями В. Крисаченка та О. Мостяєва, окрім титульного етносу, проживають представники понад 100 етнічних меншин, які складають 14 млн., або 27% від загальної кількості населення України. Серед них росіяни (понад 21% населення України), євреї (приблизно 500 тис. чоловік), білоруси (близько 440 тис.), молдавани (понад 325 тис.), поляки (понад 210 тис.), болгари (близько 240 тис.), угорці (близько 163 тис.), кримські татари (понад 266 тис.) та інші народи [4, с. 273–276].

Звичайно, вони роблять свій електоральний вибір, враховуючи свою державницьку позицію, власні інтереси, а також позиції громад, до яких вони належать. В Україні приблизно півтори тисячі громадських організацій, які представляють етнічні інтереси тієї чи іншої меншини, і вони формують певний напрямок діяльності й електорального вибору своїх етнічних співгромадян.

Наведемо деякі соціологічні дані, які демонструють думки населення України. Так, за даними моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України [5] динаміка розподілу відповіді на запитання “Якою мірою Ви пишаєтесь чи не пишаєтесь тим, що Ви є громадянином України” перші три варіанти відповідей були наступними: “зовсім не пишаюся” – 7,1%, “радше не пишаюся” – 12,4%, “важко сказати” – 35,2%; таким чином сумарний показник цих трьох груп опитуваних становить 54,7%. Включення останньої групи, тобто “важко сказати”, є соціологічною нормою, оскільки це та частинна опитуваних, яка є аморфною, яким, власне кажучи, або байдуже, або вони не хочуть говорити правду. Таким чином, більше половини опитуваних відповіла негативно, поставила під сумнів або взагалі відмовилась відповідати на питання про престиж українського громадянства.

При відповіді на запитання “Оцініть ступінь важливості особисто для Вас незалежності України” перші три відповіді (2006 р.) дали такі показники: “зовсім не важливо” – 3,3%, “скоріше не важливо” – 4,7%, “важко сказати важливо чи ні” – 18,5%; сумарний показник всіх трьох груп склав 26,5%, що також є тривожним сигналом.

При відповіді на запитання “Якби референдум щодо проголошення державної незалежності України відбувався сьогодні, то як би Ви на ньому проголосували” дані на липень 2006 р.: “я підтримав би незалежність України” – 20,1%, “не брав би участі в референдумі” – 9,4%, “важко відповісти” – 11,6%, “не відповіли” – 0,1%; сумарний показник – 41,2%.

Прикметний фактор виявлено в процесі щорічних опитувань в Українському центрі економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (20–27 грудня 2005 р.). Респондентам було поставлено запитання “Чи готові Ви захищати свою країну у випадку війни”. Сказали “ні”: західний регіон – 14,7%, центр – 26,5%, південь – 24,5%, схід – 34,7% [5].

Наведені дані є досить красномовними. Як зазначає В. Крисаченко, “значна частина населення України має різні ціннісні та політичні орієнтири, причому часто-густо ці орієнтири суперечать конституційному ладу України, вступають у суперечність з існуючим законодавством, бажанням частини громадян шукати громадянство поза межами України” [6, с. 423]. Окрім цього, відомий український філософ стверджує, що нині в Україні існують дві політичні нації. Одна з них, яка представляє собою спадкоємицю радянського народу, своїм поглядом дивиться або в минуле, або поза Україною. Друга формує власну державу, живе нею і готова віддати все, включно участь в оборонних діях для своєї країни. І якраз на Сході і Півдні країни і зосереджена найбільша кількість, м’яко кажучи, байдужих до України виборців.

Очевидно, така ситуація в Україні виникла внаслідок дії різноманітних чинників, серед яких основними є політичні, економічні, демографічні, мовні, культурні та інші. Особливу позицію у цьому переліку, безсумнівно, займає національна система освіти і виховання.

Становлення української держави – це, насамперед, шлях пошуку різних можливостей, шлях пошуку реалізації власних потенцій, шлях утвердження себе в світі, шлях вирватися із власної геополітичної реальності і пробити для себе коридори до світового пошанування. І тому, коли ми шукаємо зараз механізми подальшого розвитку України, виходу її на передові рубежі, ми починаємо задумуватися, де нам шукати оці рушії, чи в собі самих, чи ззовні. І це не таке просте питання, на яке існує однозначна відповідь.

Український народ має власне, історично зумовлене ідейне багатство, в тому числі й народної філософії. Філософські ідеї проймають усі сфери історичної діяльності народу: господарство, культуру, мистецтво, мораль, право, державне будівництво та ін. [7, с. 175].

На основі народної філософської думки зароджувалися національні традиції, звичаї, обряди, що становлять надійний фундамент системи виховання народу. У традиціях і звичаях акумулювалися ідеї, які відображали осмислення правди, добра, краси в народному житті взагалі і в справі виховання дітей зокрема.

На кожному етапі свого розвитку українська національна система виховання вбирала в себе кращі здобутки філософського осмислення своїх цілей, завдань, смислу життя, історичних перспектив.

Народні філософські спостереження і висновки, світовідчуття і світосприймання формувалися під впливом історично-географічних умов рідного народу, його національного буття. Видатні філософи, етнографи, психологи і педагоги світу здавна визнавали, що виховання має яскраво виражений національний характер. Як немає людини взагалі (абстрактної, безликої, без конкретної національної приналежності, а є людина – українець, росіянин, молдаванин та ін.), так немає і виховання взагалі, а є, як зазначав ще К. Ушинський, виховання російське, англійське, німецьке тощо. Він стверджував, що “ставши одним з елементів державного і народного життя, громадське виховання пішло в кожного народу своїм особливим шляхом, і тепер кожен європейський народ має свою окрему характеристичну систему виховання” [8]. Будучи українцем, К. Ушинський пишався своєю національністю. Він палко відстоював природне право кожного народу мати національну школу, національну систему виховання.

Сутність національної системи виховання розкривається в основних наукових поняттях: виховання, національне виховання, національна система виховання, етнопедагогіка, національна наукова педагогіка, етнізація виховання, національна свідомість і самосвідомість, національний світогляд, національна філософія, національна ідеологія, народознавство, національні педагогічні кадри та ін. Розглянемо деякі з них.

Виховання – це процес формування у індивіда соціально необхідних рис. У ролі вихователя виступають найрізноманітніші суб'єкти: суспільство, держава, нація, суспільна група, політична партія, громадська організація, трудовий чи військовий колектив, церква, школа, група однодумців, сім'я і т.д. Суб'єктом виховання може бути також окремо взятий індивід, який справляє свій вплив на інших індивідів (член сім'ї, колективу, керівник організації, військовий командир, учитель, священнослужитель,

проповідник, пропагандист, агітатор; друг, товариш, компаньйон, ватажок, вождь і т.д.) [9, с. 384].

Національне виховання – це виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній традиції, духовності. Національне виховання є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Воно забезпечує етнізацію дітей як необхідну і невід’ємну складову їх соціалізації [7, с. 181].

Національна система виховання – це історично зумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у душі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання базується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось вчення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що увібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, в принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім’ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект) [7, с. 182].

Кожне нове покоління включається в уже існуючу національну систему виховання, яка відображає історичні, географічні, економічні, етнографічні і психологічні особливості даного народу. Національне виховання духовно відтворює в дітях рідний народ, увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу.

Постійно розвиваючись, національне виховання поглиблюється, збагачується новим змістом, формами і методами впливу на підростаючі покоління. Однак не все те, що виникає в процесі розвитку національного виховання, входить до його системи. Національна система виховання включає в себе ті компоненти, які відповідають культурно-історичним здобуткам нації, перспективам її розвитку, матеріальним і духовним цінностям і характеризуються їх єдністю, цілісністю, взаємозалежністю і взаємозв’язком всіх своїх складових. Провідні ідеї буття українського народу проймають всю національну систему виховання, інтегрують її компоненти в цілісну систему.

Історичне покликання національної системи виховання – формування в підростаючого покоління національного світогляду, насамперед його народно-філософської основи. Народна філософська думка постійно спрямувалася на пошуки істини, яка лише одна може бути надійною підвалиною як життя взагалі, так і виховання зокрема.

Етнізація – це наповнення виховання національним змістом, створення можливостей всім дітям навчатися у рідній школі, розвивати національну гідність, національну свідомість, відчуття етнічної причетності до свого народу. Принцип етнізації однаково стосується всіх народів [2, с. 440].

Етнізація в освіті – це культурний плюралізм, визнання рівноцінності та рівноправності всіх етнічних і соціальних груп, що складають дане товариство, неприпустимість дискримінації людей за національною або релігійною приналежністю, статі або віку. Основоположними принципами етнізації освіти є: принцип діалогу та взаємодії культур; контрастний принцип оволодіння змістом полікультурної освіти;

принцип творчої доцільності споживання, збереження та створення нових культурних цінностей. Освіта, з одного боку, має сприяти усвідомленню людиною свого коріння та визначення місця, яке він займає в світі, і з іншого – прищепити йому повагу до інших культур [10, с. 112].

Прикладом реалізації принципу етнізації сучасного навчально-виховного процесу в Україні може бути розроблена освітянами Донецької області (сміт Велика Новосілка) навчальна програма з українознавства “Земля, де живем, Україною зовем” для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів Донецького регіону (автори: О. В. Авілова, Н. М. Дерев’янченко, Р. П. Кузьменко), схвалена для використання у загальноосвітніх навчальних закладах (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України від 03.12.2014 р. № 14.1/12-Г-1837) [11].

Необхідність створення такої програми виникла у зв’язку з тим, що у вищезазначеному регіоні проживає чимала кількість представників національних меншин. Зокрема, у вступі до програми зазначено: “історично склалося, що деякі населені пункти Великоновосілівського району Донецької області (сміт Велика Новосілка, с. Красна Поляна, с. Комар, с. Старомлинівка, с. Богатир) були засновані у XVIII столітті греками-переселенцями та татарами з Криму. У кінці XX століття з’явилися села, у яких основне населення – турки-месхетинці (с. Константинополь, с. Улакли). Є кілька поселень німецького походження (с. Нейгейм, с. Карла Маркса). Також на території району проживають росіяни, білоруси, узбеки, корейці. Національний склад населення Великоновосілівського району на початок 2002 року становить: українців – 51,4%, греків – 24,7%, росіян – 12,3%, турків-месхетинців – 5%, татар – 2,6%, німців – 1%, інші – 3%” [11].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Аналіз наукової літератури дає змогу простежити, що національне виховання стосується всіх громадян України, незалежно від їх етнічного походження, і висуває до них однакові вимоги. Загальнонаціональне виховання піднімається над вузько-ідеологічним світоглядом. За висловлюванням В. Яніва. таке: “...виховання бувши релігійним і християнським – не може вже бути конфесійним, а бувши патріотичним і державницьким, не сміє бути ідеологічним з якимсь конкретним партійно-політичним спрямуванням” [12, с. 809].

О. Вишневський зазначає: “що стосується представників національних меншин – росіян, поляків, болгар та ін. – то вони повинні мати право і можливість реалізувати свої власні національно-культурні потреби: користуватися рідною мовою, дотримуватися своїх звичаїв, а за умов компактного поселення, – вчити своїх дітей у школі з рідною для них мовою. Таке право закріплюється в Конституції України і підтримується державою. Проте воно: а) не повинно суперечити інтересам титульної нації, для якої ця земля є єдиною територією державного самовизначення, і б) повинно узгоджуватися зі статусом громадянина, якщо представник національної меншини українське громадянство приймає. Держава Україна є Батьківщиною для всіх громадян, які живуть на її території, проте це не повинно обмежувати права титульної нації на власний державницький та національно-культурний розвиток. Стосунки між етнічними українцями і етнічними неукраїнцями (національними меншинами) реалізуються як цивілізовані стосунки між чемним господарем і чемним гостем” [3, с. 302]. Добрий господар робить усе, щоб гість почував себе, як удома, але й гість повинен шанувати цінності та звичаї, де його приймають, і не нав’язувати йому свої уподобання. Ми “...за українську Україну, у якій неущемлено почувалися б усі національні меншини, але цілковито розкуто, вільно, саме як господарі держави, як корінний народ, почувалися б українці зі своєю мовою,

культурою, національною освітою” [3, с. 11].

Варто звернути увагу й на думку І. Белебеха з книги “Національне прозріння українців”, в якій йде мова про те, що “українська нація вперше за багато століть отримала реальну можливість проявити в повній мірі свою шляхетну сутність: доброту, справедливість, порядність, світоглядну зрілість, державотворчі здібності. Однак, сучасна українська державність виявилася космополітичним органом, де українській нації не відведено ніякого місця. Саме ця обставина не дала українській нації проявити себе у найкращих рисах. Така ситуація є вкрай несправедливою та шкідливою для корінної людності, суперечить Українській Національній Ідеї, а тому підлягає реконструкції” [14, с. 2]. Без світоглядно-національного прозріння ми залишимося безпорадними, нетямущими істотами, приреченими на загибель.

Нині, в період бурхливого національного відродження, науковці й освітяни-практики покликані творчо осмислити уроки минулого, суть сучасних суспільних процесів і на цій основі підготувати міцний фундамент для утвердження національної системи виховання в Україні.

Література :

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4.
2. Коваль Т. В. Принцип етнізації сучасного виховного процесу як об’єкт дослідження філософії, психології, педагогіки / Т. В. Коваль // Гуманітарний вісник ДНУВЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – Додаток 1 до Вип. 5. – Том 1 (52): Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К. : Гнозис, 2014. – С. 433–441.
3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання друге, доопрацьоване і доповнене. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с.
4. Крисаченко В. С. Україна: природа і люди / В. С. Крисаченко, О. І. Мостяєв. – К. : НІСД, 2002. – 623 с.
5. Рєзнік О. Соціальна легітимізація української державності: методологічні та методичні проблеми вивчення / О. Рєзнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 1. – С. 50–61.
6. Крисаченко В. Українська етнополітика. Кн. 1: Концептуальні нариси / В. Крисаченко. – К. : “МП Леся”, 2013. – 440 с.
7. Сележан Й. О. Основи національного виховання (Українознавство: історичний, філософсько-релігієзнавчий аспекти): Хрестоматія / Й. О. Сележан. – Чернівці : Книги – XXI, 2006. – 306 с.
8. Ушинський К. Д. Вибрані твори / К. Д. Ушинський. – К., 1989.
9. Філософія : навч. посібник / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. – 4-те вид., стер. – К. : Вікар, 2004. – 516 с.
10. Виготський Л. С. Мислення і мова / Л. С. Виготський // Збір. тв. у 6-ти томах. – М., 1982. – Т. 2 – 234 с.
11. Сайт Науково-дослідного інституту українознавства. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://nndiuv.org.ua>.
12. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал / В. Янів // Визвольний шлях. – 1969. – № 7–8. – С. 806–816.
13. Погрібний А. Розмови про наболіле, або якби ми вчилися так, як треба ... / А. Погрібний. – К. : Просвіта, 1999. – С. 11.
14. Белебеха І. О. Національне прозріння українців / І. О. Белебеха. – Харків, Вид-во: ФОП Здоровий Я. А., 2012. – 580 с.

Бойко С. М. Філософские основы национальной системы воспитания в Украине.

В статье обращено внимание на важность исследования философских основ национальной системы воспитания на современном этапе, в частности на проблему этнизации воспитания. Предложено обзор научной литературы, раскрывающей потребность в поиске новой модели развития Украины, которая бы работала, во-первых, на Украину как мировую геополитическую реальность, причем ведущую во многих отношениях, и, во-вторых, на Украину, которая среди самых важных интересов должна изучать интересы собственных граждан, несмотря на то, где они находятся: или в пределах Украины или за ее пределами.

Ключевые слова: воспитание, национальное воспитание, система национального воспитания, этнизация воспитания, национальные концепции воспитания, традиции, обычаи, культура, ценности, народ, государство, геополитическая реальность мира.

Boyko S. M. Philosophical principles of the national system of education in Ukraine.

The main attention in this article is given to the importance of the study of the philosophical foundations of the national system of education at the present stage, particularly on the issue for the ethnization of the education. Its offered a review of the scientific literature, which reveals the need for a searching of the new model of development of Ukraine, such a model that would work, at first in Ukraine as a geopolitical reality in the world, and leading in many ways, and secondly in Ukraine, which among the most important interests should also study the interests of its citizens, regardless of whether they are in the country or abroad.

Keywords: education, national education, national system of education, ethnicization of education, national concept of education, traditions, customs, culture, values, people, the state, the geopolitical reality of the world.

УДК 101.2 + 13 + 17.022.1

Будз В. П., Гоян І. М.

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ, МОРАЛЬНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІЛОСОФІЇ У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

У статті досліджується антропологічний, моральний та соціально-ідеологічний потенціал філософії. На основі філософії на інструментальному рівні через дискурс інтегральних гуманних цінностей можна впливати на вирішення конфліктних ситуацій в українській дійсності. Проблеми, які пов'язані із особливостями і перспективами української освіти та науки і місцем філософії у них, аналізуються у працях таких українських науковців, як В. Андрущенко, Ф. Андрушкевич, М. Аришиєвська, І. Бідзюра, А. Бичко, Т. Глоба, Д. Дзвінчук, Л. Губерський, А. Євтодюк, В. Лутай, А. Мазак, В. Огнев'юк, Г. Стасюк, О. Уваркіна, М. Швед.

Ключові слова: антропологічний потенціал філософії, моральний потенціал філософії, соціально-ідеологічний потенціал філософії, українська освіта та наука.

В українському суспільстві на даний час у зв'язку із змінами в системі української освіти і науки ведеться дискусія з приводу того, як? яким чином? та в якому обсязі? викладати та розвивати ті чи інші наукові дисципліни (у тому числі філософію) у середній та вищій школі.

Зазвичай в умовах української дійсності пріоритет у питаннях ліміту часу та коштів на розвиток наук за рахунок державного бюджету надається природничим та технічним наукам, а гуманітарні науки, зокрема філософія та її розмаїті галузі залишаються на маргінесі української науки. Філософія ґрунтовно не викладається у середній школі, а у вищій школі філософські дисципліни пропонуються студенту для вивчення на вибір. Слід констатувати також відсутність державних замовлень на фундаментальні філософські дослідження та відповідно відсутність їхнього фінансування. Тому фундаментальні філософські дослідження проводяться переважно в межах робочого часу викладачів вищих навчальних закладів на основі їх альтруїзму та любові до філософії.

Такий стан справ є зрозумілим з прагматичного боку, оскільки філософія та її галузі не дають безпосереднього практичного результату, який мав би фінансовий вимір та є так би